

تیروئید چیست؟

تیروئید یک غده شبیه بال پروانه است که جلوی گردن و زیر سیب آدم قرار گرفته است. این غده موادی به نام هورمون تیروکسین (T₄) و تری‌یدوتیرونین (T₃) تولید و به داخل خون ترشح می‌کند. این هورمون‌ها به بدن می‌گویند تا با چه سرعتی کار کند و انرژی تولید نماید.

حقایق درباره پرکاری تیروئید

تیروئید افراد سالم به میزان کافی دو هورمون تیروکسین و تری‌یدوتیرونین (T₃ و T₄) می‌سازد که در اعمال مهم بدن اثر می‌گذارد. این هورمون‌ها سوخت و ساز بدن را از جمله آن که چه مقداری کالری مصرف کنیم، چه مقادیر احساس گرما کنیم و وزن ما را تنظیم می‌کنند. در بعضی از اعضا نیز اثرات اختصاصی دارد. مانند قلب که در اثر این هورمون‌ها تندتر می‌زند.

پرکاری تیروئید حالتی است که باعث می‌شود مقدار زیاد هورمون به بافت‌های بدن برسد. اگرچه علل متفاوتی برای پرکاری تیروئید وجود دارد اما علائم و نشانه‌های آن مشابه است. به علت افزایش سوخت و ساز بدن بیماران نسبت به اطرافیان احساس گرمای بیشتری می‌کنند، اغلب با وجود مصرف غذای زیاد کاهش وزن دارند. بعضی از بیماران دچار افزایش وزن می‌شوند که علت آن افزایش بیش از حد اشتها می‌باشد. بیماران احساس خستگی می‌کنند و دچار اختلال خواب می‌شوند. لرزش دست‌ها، نامنظم شدن و تند شدن ضربان قلب که پیش قلب خوانده می‌شود، نیز ایجاد می‌شود. بیماران ممکن است زود رنج و به آسانی آشفته شوند. وقتی پرکاری تیروئید خیلی شدید باشد، بیماران از تنفس کوتاه، درد سینه و ضعف عضلات زجر می‌کشند. علائم دیگر که بسیار نادر هستند شامل: استفراغ، خارش، نارسایی قلب، سکنه مغزی و یا حتی بیماری روانی است.

علل پرکاری تیروئید چیست؟

دلایل متعددی برای آن وجود دارد:

- ۱- همه تیروئید ممکن است فعالیت بیش از حد داشته باشد و تولید هورمون زیاد شود که به این شکل بیماری گریوز یا گواتر سمی منتشر گویند.
- ۲- یک یا چند توده یا گره در تیروئید افزایش فعالیت پیدا می‌کنند. اگر توده یک عدد باشد گره سمی خودکار نامیده می‌شود. چندین توده گواتر سمی چند گره‌ای نامیده می‌شود.
- ۳- غده تیروئید ممکن است دچار التهاب شود که تیروئیدیت نامیده می‌شود و باعث آزاد شدن هورمون تیروئید ذخیره در تیروئید و پرکاری تیروئید شود که برای چند هفته تا چند ماه طول می‌کشد.

۴- بعضی افراد ممکن است بیش از حد مورد نیاز هورمون تیروئید مصرف کنند و در آن‌ها علائم پرکاری ظاهر شود.

۵- بعضی داروها مانند آمیودارون (داروی مورد مصرف در بیماران قلبی) و محلول لوگول حاوی مقدار زیادی ید می‌باشد که تیروئید جهت تولید هورمون از آن استفاده می‌کند. مصرف این نوع داروها در بعضی افراد با ایجاد پرکاری همراه است.

علائم و نشانه‌های پرکاری تیروئید چه می‌باشد؟

- ۱- ضربان قلب ۱۰۰-۱۲۰ ضربه در هر دقیقه یا بیشتر.
- ۲- افزایش خفیف فشارخون
- ۳- تحریک‌پذیر بودن
- ۴- افزایش تعریق
- ۵- ضعف عضلات به خصوص در ناحیه شانه، لگن و ران‌ها
- ۶- لرزش دست‌ها
- ۷- کاهش وزن علی‌رغم اشتهای خوب
- ۸- ریزش مو
- ۹- جدا شدن ناخن از بستر
- ۱۰- تورم نوک انگشتان (چماقی شدن)
- ۱۱- کشیده شدن پلک بالا به سمت بالا
- ۱۲- تغییر در ضخامت پوست
- ۱۳- افزایش حرکات دستگاه گوارش
- ۱۴- گواتر (بزرگی تیروئید)
- ۱۵- کاهش تعداد دفعات قاعدگی یا کاهش حجم خونریزی
- ۱۶- بزرگ شدن پستان در آقایان
- ۱۷- ضخیم شدن پوست در جلوی استخوان ساق پا
- ۱۸- بیرون زدگی چشم‌ها از حدقه

بیشتر این علائم با درمان پرکاری تیروئید طبیعی می‌شوند و سایر نشانه‌ها به درمان جداگانه نیاز دارند.

بیماری گریوز چیست؟

شایع‌ترین فرم پرکاری تیروئید بیماری گریوز می‌باشد. بیماری گریوز یک اختلال در سیستم ایمنی فرد می‌باشد. به طور طبیعی سیستم ایمنی بدن را در مقابل باکتری‌ها و ویروس‌ها محافظت می‌کند. در بیماری‌های خودایمن مانند گریوز سیستم ایمنی بافت فرد را مورد حمله قرار می‌دهد. در این بیماری بدن موادی (آنتی‌بادی) تولید می‌کند که باعث تحریک تیروئید به تولید بیش از حد هورمون می‌شود. بیماری ممکن است در

سایر افراد فامیل همه دیده شود. میزان شیوع در زنان ۵ تا ۱۰ برابر مردان است. گریوز می‌تواند با سایر بیماری‌های سیستم خود ایمنی همراه شود؛ مانند تیروئیدیت مزمن (هاشیموتو)، سفید شدن زودرس موها، دیابت شیرین نوع ۱، آرتریت (التهاب مفاصل) و پیسی.

اگزوفتالمی چیست؟

پرکاری تیروئید می‌تواند باعث کشیده شدن پلک فوقانی به طرف بالا شود، باعث ایجاد نگاه خیره گردد و نیز باعث بیرون‌زدگی یک یا هر دو چشم از حدقه شود. این حالت به عنوان اگزوفتالمی شناخته می‌شود و می‌تواند سبب کاهش کنترل عضلات، دوبینی و به ندرت کاهش دید شود. بیشتر موارد احتیاج به درمان ندارند. اما بعضی بیماران ممکن است نیاز به مراجعه به چشم پزشک و درمان اختصاصی داشته باشند. درمان‌های اختصاصی شامل تجویز کورتون، یا جراحی می‌باشد.

انجام آزمایش‌های تشخیصی برای پرکاری تیروئید:

همانند سایر بیماری‌ها توجه به اولین علائم و نشانه‌های پرکاری تیروئید می‌تواند زنگ خطری برای انجام کارهای تشخیصی باشد. اما تنها پزشک می‌تواند براساس موارد زیر فرد را از داشتن یا نداشتن بیماری آگاه سازد. ۱- تاریخچه بیماری و معاینه بالینی بیمار. ۲- مقدار هورمون‌های تیروئید، TSH و آنتی‌بادی‌های تحریک کننده تیروئید موجود در خون ۳- ارزیابی ساختمان و عملکرد غده تیروئید با استفاده از تجویز مقدار کم ید رادیواکتیو، ۴- مقدار هورمون‌های تیروئید (T₃ و T₄) در خون. با توجه به این که بعضی مواد یا داروها ممکن است سطح هورمون تیروئید را در خون تغییر بدهد آزمایش‌های اختصاصی می‌تواند این اثرات را از هم افتراق دهد. یکی از هورمون‌های مفید برای تشخیص، اندازه‌گیری TSH یا هورمون تحریک کننده تیروئیدمی باشد که از هیپوفیز ترشح می‌شود و کنترل کننده کار تیروئید می‌باشد. هیپوفیز سطح هورمون‌های تیروئید را به طور ثابت تنظیم می‌کند. اگر سطح این هورمون‌ها در خون بالا باشد تولید TSH متوقف می‌شود. در نتیجه سطح پایین TSH در خون می‌تواند حدس قوی به نفع پرکاری تیروئید باشد.

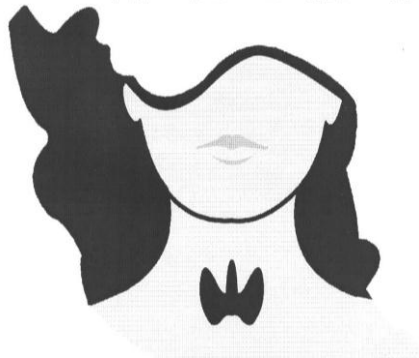
پرکاری تیروئید چگونه درمان می‌شود؟

هدف اولیه از درمان طبیعی کردن سطح هورمون‌های تیروئید می‌باشد. در بیمارانی که علت پرکاری تیروئید مصرف زیاد هورمون می‌باشد باید دوز دارو تنظیم شود. در کسانی که علت بیماری التهاب تیروئید می‌باشد چون بیماری خود محدود شونده است نیاز به درمان اضافه ندارد. در مواردی که علت پرکاری تیروئید بیماری گریوز یا گواتر چند گره‌ای یا گره منفرد سمی باشد درمان شامل یکی از موارد زیر می‌باشد:

پرکاری تیروئید

نکاتی که باید درباره تیروئید

و بیماری‌های آن بدانیم

پژوهشکده علوم غدد درون‌ریز و متابولیسم

دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی

انجمن متخصصین غدد درون‌ریز و متابولیسم

صندوق پستی: ۱۴۳۴۵-۴۷۶۳

تلفن: ۲۲۴۳۲۵۰۰

فاکس: ۲۲۴۰۲۴۶۳

مرکز تحقیقات غدد درون‌ریز و متابولیسم، پژوهشکده علوم غدد درون‌ریز و متابولیسم دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی هفت جزوه در مورد بیماری‌های تیروئید برای آموزش عموم منتشر کرده است. این جزوه‌ها عبارتند از:

۱. پرکاری تیروئید

۲. کم‌کاری تیروئید

۳. گره‌های تیروئید

۴. تیروئیدیت‌ها (التهاب تیروئید)

۵. تشخیص بیماری‌های تیروئید

۶. بیماری چشمی گریوز

۷. بیماری‌های تیروئید در اطفال

۱- داروهای ضدتیروئید خوراکی که شامل متی‌مازول، کاربی‌مازول و یا پروپیل تیوئوراسیل می‌باشد که برای بیماران با بیماری گریوز به مدت ۱/۵ تا ۲ سال و برای علل دیگر پرکاری تیروئید کمتر مورد استفاده قرار می‌گیرد. وقتی به طور مناسب تجویز شود در کنترل پرکاری تیروئید در عرض چند هفته موثر است. این داروها عوارض جانبی نیز دارند از جمله بثورات پوستی، خارش یا تب و بندرت التهاب کبد یا کاهش گلبول‌های سفید خون. بنابراین بیماران باید جهت شناخت این عوارض آموزش داده شوند. و اگر بیمار دچار زردی پوست، کهیر یا خارش شدید، تب بالا یا گلو درد شدید شده باید داروها را قطع نموده به پزشک خود مراجعه کند.

بعد از آن که داروی ضدتیروئید قطع شد احتمال برگشت پرکاری تیروئید وجود دارد.

۲- ید رادیواکتیو که باعث از کار افتادن گواتر و یا کوچک شدن گره یا گره‌های سمی که تولید کننده هورمون تیروئید می‌باشند، می‌گردد. این درمان بدون خطر است و در بالغین با پرکاری تیروئید به طور گسترده استفاده می‌شود. اشعه تولید شده توسط این مقدار ید باعث تخریب سلول‌های تیروئید می‌شود، ولی به علت آن که غلظت آن در تیروئید بیش از نقاط دیگر است، اشعه به سایر نقاط بدن آسیب نمی‌رساند. ید رادیواکتیو به صورت خوراکی به بیمار سرپایی تجویز می‌شود. با این که مقدار زیادی از فعالیت ماده رادیواکتیو ظرف چند روز از بدن خارج می‌شود، اثرات آن روی غده تیروئید ممکن است ظرف یک تا سه ماه طول بکشد. بیشتر بیماران با یک نوبت ید رادیواکتیو بهبود می‌یابند. عارضه جانبی این درمان کم‌کاری تیروئید می‌باشد. که این عارضه به راحتی با قرص لووتیروکسین که عارضه جانبی ندارد برای تمام عمر قابل درمان می‌باشد.

شواهدی وجود ندارد که این درمان باعث ایجاد سرطان در تیروئید یا دیگر قسمت‌های بدن شود. در زنان ایجاد نازایی نمی‌کند و این زنان قادر به تولد فرزندان سالم می‌باشند. امروزه در بسیاری از مراکز دنیا تجویز ید رادیواکتیو برای درمان پرکاری تیروئید در نوجوانان هم استفاده می‌شود. استفاده از ید رادیواکتیو در زنان باردار و شیرده ممنوع است.

۳- جراحی تیروئید یک درمان دائمی دیگر برای پرکاری تیروئید است. امروزه این درمان کمتر توصیه می‌شود زیرا نیاز به بستری شدن در بیمارستان دارد و ایجاد مشکلات پس از جراحی می‌کند به علاوه ممکن است باعث صدمه به ساختمان‌های نزدیک به تیروئید در گردن شود. عارضه دیگر کم‌کاری تیروئید می‌باشد.

۴- داروهایی مانند پروپرانولول که برای درمان علائم پرکاری تیروئید از جمله تپش قلب به کار می‌رود تا سایر درمان‌ها اثر خود را بگذرانند.

بیشتر بیمارانی که برای پرکاری تیروئید درمان می‌شوند دچار کم‌کاری دائم تیروئید می‌شوند. بنابراین، بیماران باید پیگیری مداوم داشته باشند.